

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata
CXXXV. évfolyam 5. szám
(május)

Főszerkesztő
PÁPAI GÁBOR

A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SZIKRA DEZSŐ

A Szerkesztőbizottság tagjai: dr. Bartha Dénes, Bartha Pál, dr. Bondor Antal, Dévai Péter, Gencsi Zoltán, dr. Járasi Lőrinc, dr. Király Pál, Oláh Tibor, Pintér Ottó, Répászky Miklós, dr. Somogyi Zoltán, Szakács László, Tóth Miklós.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-97-15-255
Internet: <http://larix.efe.hu/oe>

Kiadó:
Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó:
KÁLDY JÓZSEF

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest
Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2000. április 30.

ISSN: 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta. A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosak a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. A szerkesztőség fenntartja magának a szerkesztés jogát. Honoráriumot – megegyezéssel – csak felkért íráso-kért, a fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

Címképünk: Viharkárok, Montskó Károly felvétele

Fotó: Fersch Attila
Taxonómiai kérdések a tölgykutatásban című cikkünk a 134. oldalon

Tartalom

Ifj. Rakonczay Zoltán: Az erdőtanúsításról piaci szemszögből 129

Vendégünk Holdampf Gyula az FVM Erdészeti Hivatalának elnökhelyettese 132

Frank Norbert: A természetközeli erdőgazdálkodás erdőművelési módszereinek kidolgozása a Soproni-hegység területén 133

Kézdy Pál: Taxonómiai kérdések a tölgykutatásban 134

Pálosné Nagy Rózsa: A parádi vadaskert 137

Horváth Zoltán: Vadaskert vadnyugati állapotokkal 138

Szell Andrea: A talaj nedvességtartalmának változásai egy középkorú bükkösben 140

Különböző erdőfelújítási módok hatása észak-alföldi gyertyános-kocsányos tölgyes gyepszintjére, talaj-faunájára és talajlakó mikroorganizmusaira 142

Felavattuk a Dr. Káldy József Erdőgépjelöltő Központot 146

Dr. Molnár Sándor: A barkócaberkenye fájának tulajdonságai és ipari felhasználása 149

Berecz Béla: Az Első Magyar Szarvasgombász Egyesület bemutatása 150

Andrési Pál: Látogatás erdélyi testvériskolákban 153

Egyesületi hírek 156

A lapot
Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.
Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

Az erdőtanúsításról piaci szemszögből

Az erdészeti eredeti-, ill. minőség-tanúsítás („certifikáció”) az utóbbi évek egyik legtöbbet vitatott szakmai témájává vált. Bár a kérdéskör nemzetközi irodalma sok kötetet megtöltene, a hazai szakközönség eddig leginkább csak néhány cikk, illetve hozzászólás alapján tájékozódhatott. Legutóbb az Erdészeti Lapok 2000. januári számában, *Erdőtanúsítás a magánerdőben* címmel jelent meg egy írás. Többek között ez készített arra, hogy megpróbáljam a kérdést összefüggésében bemutatni. A teljesség igénye nélkül fölvezolom a minőség-tanúsítás alap gondolatát és az ebből következő követelményrendszert, valamint bemutatom az eddigi egyetlen, számottevő piaci részesedéssel bíró rendszer néhány vonását. Igyekszem kitérni a kérdés hazai vonatkozásaira, valamint a fent említett cikk néhány pontatlan, ill. félrevezető állítására.

Mire való?

A jól ismert svéd IKEA cég 2000. évi magyarországi katalógusában, a fenyő tárolópolcokat bemutató oldalon olvasható az alábbi nyilatkozat:

„Környezetkímélő termék

Mint minden fából készült termékünk, a STEN is telepített erdőkből származó fából készült. Nem használunk olyan fát, amely esőerdőből vagy védett erdőből származik...”

Ez a rövid kijelentés számos kérdést vet föl, melyek elvezetnek a problémakör lényegéhez:

Miért tartja az említett vállalat szükségesnek deklarálni, hogy honnan származik (ill. honnan nem) az alapanyaguk?

Honnan tudhatjuk mi, vásárlók, hogy a cég állítása igaz?

Honnan tudhatja maga a cég, hogy igazat állít?

Mit értenek telepített, ill. védett erdőn?

Miért érdekes, hogy a fa „telepített erdőből”, ill. nem esőerdőből származik?

Érdemes ezeken a kérdéseken elidőzni:

Marketing

A megjelenés helye arra utal, hogy beszerzési politikájának ezen elemétől a cég valamiféle piaci előnyt remél. Az ilyen kijelentések nagyban hozzájárul-

hatnak a cég arculatának alakításához, így várhatóan többen és szívesebben fogják felkeresni áruházait. Az IKEA csak egy a számos olyan, a faipari szektorhoz kapcsolódó vállalat közül, mely egyre inkább érzi a saját felelősségét az erdők sorsának alakításában. Ez lehet egy önként vállalt filozófia része, vagy lehet a vállalat válasza a társadalom környezeti problémák iránti növekvő érzékenységre. A lényeg az, hogy mind több cég akarja környezetbarát-ként elismertetni magát.

Hibetünk-e a vállalat kijelentésének?

Elhisszük-e valakinek, ha azt állítja magáról, hogy beszél oroszul, ha mi magunk nem tudjuk az megítélni? Ha általában megbízunk az illetőben, akkor igen, de ebben az esetben is megnyugtatóbb, ha fel tud mutatni egy hiteles nyelvvizsga bizonyítványt. Az adott cég esetében minden bizonnyal őszinte törekvésről van szó, de az egyszerű vásárló kénytelen beérni a cég állításával, független forrásból nem tájékozódhat.

Honnan tudhatja a vállalat, hogy igazat állít?

A legtöbb hasonló nagyvállalat nem a saját erdeiből szerzi be az alapanyagát, hanem számos ország számtalan forrásából, ezért képtelen közvetlenül meggyőződni a kijelentés valóságtartal-

máról. Meg kell tehát bízni a beszállító által tett nyilatkozatokban. Ezeknek a beszállítóknak viszont gyakran alapvető létevédeke, hogy a céget megtartsa vásárlói között, így adott esetben nagy lehet a késztetés a cég félrevezetésére.

Szakmai tartalom

A környezet iránti elkötelezettségét demonstrálandó a vállalat rákényszerült arra, hogy számára idegen fogalmakkal operáljon. Az IKEA egy lakberendezési cég, így nem igazán képes megítélni az erdőgazdálkodás milyenségét akár környezeti, akár más szempontból. Elfogadhatatlannak tartják a „rosszul” megtermelt fa felhasználását, de nyilvánvalóan nehezükre esik szabatosan megfogalmazni, hogy mire gondolnak. Nem világos például, hogy mit értenek telepített erdőn (minden bizonnyal beleértik a természetsterű, felújított erdőket is, különben hogy tudnának pl. bükkből készült termékeket kínálni).

Értékítélet

Nem derül ki, hogy miért „jó” az, hogy a fa „telepített erdőből”, ill. miért „rossz”, hogyha „esőerdőből” vagy „védett erdőből” származik. *Védett területen is folyhat/folyik a védelem céljait nem sértő erdőgazdálkodás.* Esőerdőben is lehet szakszerű, a környezetet

nem károsító módon gazdálkodni, sőt épp az erdőgazdálkodás segítségével lehet rehabilitálni az ember által korábban lerontott területeket. Az ültetvény-szerű gazdálkodás is lehet kritikán fölül álló vagy nemkívánatos.

A fentiek rávilágítanak a faipari termékeket forgalmazó cégek dilemmájára: hogyan tudják egyszerűen, de hiteles módon és szakmailag is védhetően megnyugtatni vásárlóikat (és nem utolsósorban befektetőiket) afelől, hogy termékeik környezeti, ill. szociális szempontból megnyugtató módon kezelt erdőből származnak, és ilyen alapon nem kritizálhatók. Erre született válaszul az erdészeti minőségtanúsítás gondolata.

Nemzetközi ügy

Hangsúlyozni kell, hogy a kérdést több okból sem lehet a nemzetközi vonatkozásoktól eltekintve vizsgálni. Az erdőtanúsítás gondolatát a világ erdeinek állapota iránti növekvő aggodalom váltotta ki. Az erdőterület fogyása és az őserdők átalakítása, visszaszorulása globális problémák, de éppen a mi régióinkban kevésbé jellemzőek. (Bár megjegyzendő, hogy épp egy szomszédos országban mindkettő nagyon is valós veszélyt jelent a most folyó, kellően elő nem készített kárpótlás miatt.) Kevésbé látványos, de sokkal elterjedtebb probléma az erdők fajokban történő elszegényedése, a ritka erdőtüpusok tévesztése, a háborítatlan, beavatkozástól mentes „referenciaterületek” méltatlanul alacsony hányada stb.

Az erdők állapotára érzékeny, rajtuk segíteni kívánó és képes lakosság nem ott él, ahol a legnagyobb a baj. A tanúsítással rendelkező fa felvevőpiacozómmal néhány fejlett országra korlátozódik, de ezek az országok a világ minden tájáról vásárolnak, és szállítóiktól egyre inkább elvárják a számukra megnyugtató eredet tanúsítását. Ugyanezen országok igen jó piacot jelentenek a minőségi fatermékek számára.

Alapelvek

A fentiek alapján felvázolhatók a piacorientált tanúsítási rendszer főbb tulajdonságai:

Alapja egy olyan szabvány, amely

- nemzetközileg elfogadott alapelveken nyugszik, tehát minden földrajzi régióban azonos értékeket képvisel, de ugyanakkor
- a helyi körülményekhez megfelelően alkalmazkodik, és
- tükrözi az erdők többcélúságának alapelvét, tehát a gazdasági, környezet-

védelmi és szociális érdekeket képviselő csoportok képviselőinek túlnyomó többsége számára elfogadható (tehát egy jó kompromisszumot tükröz).

A szabvány nem kirekesztő, tehát minden erdőtüpus, tulajdonosi kategória és üzemméret esetén követhető.

A szabvány betartását hiteles, független szervezet(ek)nek (ún. „harmadik fél”-nek) kell tanúsítania.

Az erdőtanúsítás rendszerét kiegészíti egy eredettanúsítási rendszer, mely lehetőséget nyújt a tanúsított erdőkből származó termékek védjeggyel történő ellátására. Az eredettanúsítási rendszer teszi követhetővé a faanyagot a (tanúsított) erdőtől a végső felhasználóig. Az eredettanúsítási rendszer rendelkezik arról is, hogy fizikai követhetőség esetén (pl. papírgyártás, ahol a minősített, ill. a nem minősített nyersanyag anyag nem választható szét) milyen feltételekkel lehet a végterméket tanúsítással ellátni.

A rendszerben való részvétel szigorúan önkéntes és lehetőleg piaci alapú.

A fenti feltételrendszer nem egy kis csoport önkényesen kialakított elképzelését tükrözi, hanem bírja számos érdekcsoport (fa- és papíripari, illetve kereskedelmi cégek, nemzetközi intézmények, környezetvédő és társadalmi érdekvédési szervezetek, szakszervezetek stb.) támogatását is. Példaképpen említhető, hogy a Világbank is célul tűzte ki a fenti ismérvekkel rendelkező erdőtanúsítás minél szélesebb körben történő elterjesztését.

Az FSC

Jelenleg csak egy rendszer működik a világban, amely megfelel a fenti kívánalmaknak, ez pedig a Forest Stewardship Council (FSC) rendszere. (A szervezet nevét nehéz lefordítani, talán a „Felelős Erdőgazdálkodás Tanácsa” fejezi ki legjobban a jelentését.) Az 1993-ban alapított rendszerben 2000. januárig 16,7 millió ha erdőt tanúsítottak. Ebből Európában 11,5 millió ha található (többnyire Svédországban és Lengyelországban).

Számos faipari, illetve fatermékeket forgalmazó cég tűzte ki célul maga elé, hogy néhány éven belül többnyire vagy kizárólag az FSC által minősített terméket fog forgalmazni. Az Egyesült Királyság fapiacának már több, mint egyötödét teszik ki az FSC által tanúsított termékek. Európában az FSC-minősítéssel rendelkező fa iránti kereslet meghaladja a kínálatot, különösen a keményfák (pl. tölgy és akác) keresettek.

A PEFC

A bevezetőben említett cikk csak futó említést tesz az FSC-ről, majd a PEFC (Pan-European Forest Certification – pán-európai erdőtanúsítás) mellett teszi le a voksát. A PEFC-rendszert olyan európai érdekcsoportok (elsősorban a magánerdő-tulajdonosok szervezetei) hozták létre, melyek felismerték az erdőtanúsítás (FSC) iránti egyre növekvő igényt, de úgy ítélték meg, hogy az FSC az ő céljaiknak nem a legmegfelelőbb rendszer. Elsősorban azt kifogásolták, hogy az FSC a kisebb erdőbirtokokat előnytelen helyzetbe hozza azzal, hogy számukra a tanúsítás megszerzése költségesebb. (Ez körülbelül annyiban igaz, amennyiben a kis birtoknagyság általában növeli a gazdálkodás fajlagos költségét és hatékonyságát.)

A PEFC deklarált követelményrendszere sok tekintetben nagyon hasonlít az FSC-ére. Ez nem meglepő, hiszen ugyanazon nemzetközileg elfogadott alapelvek betartását lenne hivatott tanúsítani. A feltételes módot az indokolja, hogy a rendszer még kipróbálatlan: a PEFC e cikk írásának idején még egy hektár erdőt sem tanúsított, hiszen a szisztéma még kidolgozás alatt áll.

Várható, hogy a rendszer beindulása után rövid idő alatt igen nagy területeket fognak tanúsítással ellátni. Bár nincs kizárva, hogy a PEFC-minősítést is elismeri majd a piac (egyelőre nincs érzékelhető várakozás), számos tényező megkérdőjelezi a rendszer hitelét, illetve piaci használhatóságát.

- Nyilvánvalónak tűnik, hogy a PEFC-t eddig szinte kizárólag csak az erdőtulajdonosok és bizonyos szakmai körök támogatják. Csekély érdeklődést mutatnak a termelő és kereskedelmi vállalatok, a mérvadó környezet- és természetvédő szervezetek pedig egyáltalán nem támogatják. Ez megkérdőjelezi a rendszer társadalmi hitelét. (Emlékeztetek arra, hogy az eredettanúsítás nem a szakemberek, hanem az erdőgazdálkodás minőségét illetően szkeptikus, laikus nagyközönség meggyőzését szolgálja. Ezen rétegek számára épp az jelenti az elfogadhatóság egyik legfontosabb garanciáját, ha az erdőgazdálkodás iránt általában kritikus társadalmi szervezetek is támogatják a minősítést.)

- A rendszer (nyugat- és közép-) európai, így az ezen a régió kivülről származó fa tanúsítására nem alkalmas, hiába termelik azt kifogásolhatatlan módon.

- A rendszer csak olyan országban alkalmazható, ahol létrejött egy nemze-

ti PEFC-testület. Azon országok termelői, ahol ilyen testület nem áll föl, önhibájukon kívül piaci hátrányba kerülnek (már amennyiben lesz a PEFC-nek piaca).

• A PEFC még nem dolgozta ki eredtetanúsítási rendszerét. Amíg ez a rendszer el nem készül, addig PEFC emblémával nem vihetők piacra a termékek, így piaci előnyökről (ami az erdőtanúsítás egyik legfőbb értelme) sem lehet szó.

Hazai vonatkozások

A hazai szakmai közvéleményt eddig – érhető módon – nem igazán foglalkoztatta az erdőtanúsítás gondolata. Még kevésbé alakulhatott ki konszenzus abban a tekintetben, hogy milyen lépések bevezetése volna kívánatos a hazai erdőgazdálkodók és egyéb piaci szereplők szempontjából (ellentétben a bevezetőben említett cikk állításaival). Kívánatos, hogy a kérdéssel kapcsolatban mielőbb beinduljon egy nyilvános diskurzus. Mivel a tanúsított (FSC) termékek iránti kereslet folyamatosan bővül, nem lenne helyes figyelmen kívül hagyni az ebben a piaci tényezőben rejlő lehetőségeket.

A remélhetőleg mielőbb beinduló szakmai vitához az alábbi gondolatokkal szeretnék hozzájárulni:

• Ma Európában jellemzően kínálati fapiac van. Magyarország (illetve régióink) nincs abban a helyzetben, hogy a keresletet érdemben befolyásolja. Egyetlen külpiaaci esélyünk a meglévő (illetve jelentkező) kereslet minél jobb kielégítése minél olcsóbban.

• A meglévő problémák ellenére *Magyarországon nemzetközi mércével mérve magas szintű az erdőgazdálkodás színvonala és még európai összehasonlításban is jónak mondható.* Ez azt jelenti, hogy az erdőtanúsítás bevezetése viszonylag gyorsan és olcsón megtörténhet, ami komparatív előnyöket nyújthat számunkra olyan országokkal szemben, ahol jogszabályi vagy intézményi okokból ez több nehézséggel jár.

• Az erdőtanúsítás alapvetően egy önkéntes, piaci alapú tevékenység, és nem lehet célja a szakhatósági munka helyettesítése. Célja, hogy a jogszabályi minimumot környezeti és szociális szempontból túlteljesítő gazdálkodóknak lehetővé teszi egy igényes felvevőpiaci szegmens elérését.

• A folyamat állami támogatása (anyagi, erkölcsi, ill. adminisztratív) kívánatos lehet, de közpénzek ilyen irá-

nyú felhasználása csak akkor indokolt, ha abból társadalmi haszon származik (jobb erdők és/vagy kedvezőbb külpiaaci helyzet formájában).

• Bár piaca még csak az FSC-nek van, nem kizárt, hogy a jövőben a PEFC-nek is lesz gazdasági előnye. Állami támogatás esetén tehát indokolt a két rendszer egyidejű segítése. Erre jó példa az Egyesült Királyság esete, ahol a nemzeti erdőtanúsítási szabványt (UKWAS) úgy dolgozták ki (széleskörű összefogással, állami bábáskodás mellett), hogy az mind az FSC-, mind pedig a PEFC-rendszerben alkalmazható.

• Megemlítendő, hogy az Európai Unió a kérdésben semleges. Álláspont-

ja szerint EU pénzeket az egyik rendszer egyoldalú támogatására fölhasználni nem szabad.

Egyéb tanúsítási rendszerek

A fentiekben nem foglalkoztam az ISO 9002 és 14001 típusú, valamint más hasonló (ún. folyamat alapú) minősítési rendszerekkel. Ezek nem minősítik a gazdálkodás „fizikai” jellemzőit, így nem használhatók a termékek jelölésére. Következésképpen piaci előnyöket sem nyújthatnak. Az ilyen rendszerek megléte ugyanakkor könnyebbé teszi az FSC (és feltehetőleg a PEFC) megvalósítását.

Az európai viharkárok

(EUWID Holz 1/2. szám, 2000. január 14.)

Az Európai Fűrészipari Szövetség az EOS becslése szerint az európai viharkár összességében 160 M m³ felett lesz. – Franciaországban legalább 115 M m³, Németországban kb. 25 M m³, Svájcban kb. 11 M m³, Dániában kb. 4 M m³, Svédországban kb. 5 M m³ és a balti államokban kb. 6 M m³ a kár.

Ilyen nagymértékű hengeresfa túlkínálat ellensúlyozása érdekében a kiter-

melést visszafogják, a vizes tárolást növelik és Európán kívüli új felhasználókat keresnek.

(EUWID Holz 1/2. szám, 2000. január 14.)

A francia és a német orkánkárosultak nem számíthatnak az EU sürgősségi segítségére. A 2000 és 2006 közötti időszakra kerekén 184 Mrd Euro összegű alap áll rendelkezésre, melyből egyedül Németországra 29 Mrd esik.

(Forrás: *Fatáj*)

Joglesen

Agrárrendtartási Hírlevél

• 6/2000. (II. 26.) FVM rendelet az agrárgazdasági célok 2000. évi költségvetési támogatásáról (Csak a piacrajutást segítő támogatásokat tartalmazó fejezet. A szerk.)

Magyar Közlöny

- 1/2000. (III. 24.) KöM r. Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról 1296
- 2/2000. (III. 24.) KöM r. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról 1298
- 3/2000. (III. 24.) KöM r. A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról 1299
- 4/2000. (III. 24.) KöM r. A Duna-

Dráva Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról 1304

- 5/2000. (III. 24.) KöM r. A Szakmai vizsgák szervezésére jogosult intézményekről szóló 5/1998. (II. 20.) KTM rendelet módosításáról 1307
- 6/2000. (III. 24.) NKÖM r. A Könyvtári Intézet jogállásáról 1308
- 10/2000. (III. 24.) PM r. A szabálysértési eljárás során lefoglalt és elkobzott dolgok kezeléséről és értékesítéséről, valamint a pénzbírság és egyéb pénzüsszeg letiltásáról és átutalásáról 1308

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő

- 22/2000. (III. 8.) Korm. r. Az agrár-támogatások igénybevételeinek általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról 162